

تحلیل خویشاوندی حافظ با موسیقی

موسیقی است.

دکتر افقه تشریح کرد: استفاده از واژه‌هایی مانند «می»، «بار»، «که» به‌عنوان مثال‌هایی از واژگان یک سیلابی و واژه‌هایی مانند «جهان»، «نسیم»، «بیا» که واژگان دوسیلابی هستند، در غزلیات حافظ زیاد شنیده می‌شود. این مثال‌ها نشان‌دهنده‌ی آن است که واژه‌های اشاره شده و مانند آن (که در دیوان حافظ بسیار به چشم می‌خورد) با هرنوع از عناصر زمانی موسیقایی، قابلیت تلفیق دارند.

وی افزود: باتوجه به اینکه موسیقی ایران از زمان حافظ (قرن هشتم) تا کنون در حال تغییرات و دگردیسی‌های بسیاری بوده است، بیان این فرض که در طی این زمان، شعر حافظ، در موسیقی دوره‌های مختلف تاریخی ایران استفاده می‌شده است، چندان دور از ذهن نیست.

ایشان ادامه داد: در حقیقت، موسیقی ایران، همانند یک مقوله با خصلت کاملاً سیال‌گونه رفتار کرده است.

مدرس دانشگاه آزاد اسلامی گفت: استفاده‌ی حافظ، از واژه‌های یک سیلابی و دوسیلابی، امکان تلفیق شعر و موسیقی را به‌میزان چشمگیری افزایش داده است که با هرگونه تغییر ساختاری در موسیقی کلاسیک ایران، قابلیت تلفیق دارد.

دکتر افقه تصریح کرد: باید بر این نکته تأکید داشت که این به‌کارگیری واژه‌های یادشده و مانند آن، مطلقاً به ذوق موسیقایی سراینده بازگشت می‌کند؛ تاحدی که این تفکر به ذهن راه می‌یابد که احتمالاً حافظ خود غزلیات خود را می‌خوانده و یا به خوانندگان زمان خود می‌سپرده و پس از تلفیق، احتمالاً تصحیح نیز انجام می‌داده است و این رویکرد برخی از موسیقی‌دانان ایران است.

مدرس دانشگاه آزاد اسلامی، در پایان، باری دیگر تأکید کرد: با شناسایی کنسونانس واژگانی شعر حافظ، می‌توان ابیات موسیقی‌پذیر غزلیات حافظ را شناخت و ظرفیت موسیقایی شعر حافظ برای ساختن تصنیف و از رهگذر این مطلب، راز جاودانگی غزل‌های حافظ را واکاوی کرد.

سید و بیست و نهمین نشست حافظانه‌ی مرکز حافظ‌شناسی و کرسی پژوهشی حافظ، با عنوان «تحلیل خویشاوندی حافظ با موسیقی»، روز دوشنبه ۲۵ آذرماه ۱۳۹۸، در مجموعه‌ی غزل‌تالار حافظ برگزار شد.

در این مراسم که با همکاری اداره‌ی کل فرهنگ و ارشاد اسلامی فارس و مرکز پژوهش‌های زبان و ادب فارسی دانشگاه شیراز و حضور جمعی از دانشگاہیان و اهالی فرهنگ و ادب کشور برگزار گردید، دکتر مسیح افقه، استاد دانشگاه آزاد اسلامی شیراز، از ظرفیت موسیقایی شعر حافظ برای ساختن تصنیف سخن گفت و از رهگذر این مطلب، یکی از دلایل‌های جاودانگی شعر حافظ را کاوید.

ایشان به رویکرد بسیاری از حافظ‌پژوهان نسبت به گرایش حافظ به موسیقی اشاره کرد و گفت: بسیاری از مطالعات گذشته در زمینه‌ی ارتباط حافظ با موسیقی، براساس بررسی اوزان عروضی، شناسایی تناوب هجاها و استفاده از واژگانی است که احتمالاً در میان نوازندگان و یا موسیقی‌دانان هم‌عصر حافظ مرسوم بوده است.

دکتر افقه تصریح کرد: نمی‌توان به‌طور قطع و به‌یقین اظهار کرد که جاگذاری واژگان مرتبط با موسیقی در شعر حافظ، بنیان فنی از دیدگاه موسیقایی دارد؛ چراکه امروز، مختصات موسیقی عصر او، از نظر دیدگاه فنی، به‌طور کامل مشخص نیست.

وی افزود: برای توصیف علمی یک موسیقی، مؤلفه‌های متعددی را باید تعریف کرد. اما دلایل کافی برای اثبات وجود موسیقی آوازی (مانند آنچه در ردیف دستگاہی کنونی ایران وجود دارد) در دست نیست. در حقیقت نمی‌توان استیلای موسیقی آوازی را، همانند آنچه امروز استفاده می‌شود، قطعی دانست.

مدرس دانشگاه آزاد اسلامی شیراز گفت: شاید دیدگاه کنسونانس واژگانی، بتواند تا حد شایان توجهی، معرف ذوق موسیقایی حافظ باشد؛ چراکه بررسی این مؤلفه، مستقیماً به شناسایی فونتیک (آواشناسی) واژگان به‌کار رفته در شعر حافظ و در ادامه به بررسی استفاده از واژه‌های یک سیلابی و دوسیلابی می‌پردازد. واژه‌هایی که انطباق قابل توجهی در تلفیق با موسیقی دارند.

ایشان ادامه داد: از آنجایی که در نظام موسیقی کنونی ایران، آواز ایرانی، به‌عنوان یکی از شاخص‌ترین بخش‌های موسیقی کلاسیک کشور ماست، بررسی تطبیقی ابیات مختلف غزلیات حافظ و موسیقی امروز ایران، بیانگر ظرفیت شایان توجه واژه‌های شعر حافظ، از نظر بافت فونتیکی به‌کار گرفته شده با